

ויש לנו לדייק, שאמר להם הקב"ה: **הא אילו האמנתם בי, ולא חטאתם — עדיין לא הגיע זמנכם ליפטר מן העולם!**

מיתיבי: ארבעה אנשים, במשך כל הדורות, לא היו ראויים למות, ולא מתו אלא בעטיו בגללו של נחש, שהשיא את חוה בעץ הדעת, ועל ידי כן ירדה מיתה לעולם. ולא מחמת חטאם מתו, לפי שלא חטאו מימיהם(100).

ואלו הם: **בנימין בן יעקב, ועמרם אבי משה, וישי אבי דוד, וכלאב בן דוד.**

ובזלזוז ידענו על כך מזמרא [בקבלה]. לבר מישי אבי דוד, דמפרש ביה קרא שלא חטא מימיו.

דכתיב "ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב על הצבא. ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי, אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב". וצרויה היא אחות דוד. נמצא שאביגיל שהיא אחותה של צרויה, הרי היא בת ישי אבי דוד. ונקראת "בת נחש".

וכי בת נחש הוא, והלא בת ישי הוא? — דהכתיב בבני ישי, "ואחיותיהן צרויה ואביגיל"!

ונגעים היינו יסורים. ואמר, שעל פקידת העון הם באים.

מיתיבי: אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבנו של עולם, מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון?

אמר להם: מצוה קלה ציויתיו, שלא יאכל מעץ הדעת, ועבר עליה!

אמרו לו: והלא משה ואהרן, שקיימו את כל התורה כולה, ולמה הם מתו?

אמר להם הקב"ה בלשון הכתוב בספר קהלת: "הכל — כאשר לכל! כי מקרה אחד יקרה לצדיק ולרשע, לטוב ולטמא!" שמאחר שנגזרה מיתה על האדם, כולם נכללו בגזירה זו.

הרי שאף על מי שלא חטא כלל נגזרה מיתה. וקשה על רב אמי.

ומשנינן: רב אמי, הוא דאמר כי האי תנא:

דתניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף משה ואהרן — בחטאם שחטאו במי מריבה מתו. שנאמר "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן, יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם". שמתו קודם הכניסה לארץ.

אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא? ותירצו שהפסוק מדבר על רוב בני אדם. והמהרש"א תירץ, שאף שכולם חוטאים אבל יש חטאים שאינם מחייבים מיתה אלא עונש אחר, ואותם ארבעה לא חטאו בחטא שיגרום להם חיוב מיתה.

ותמה המהרש"א וכי אותם ארבעה היו יותר

ומפורש בפסוק שזכר זכות אבות בימיו כדלעיל בגמרא? תירץ רש"י שעל ידי רחמים נזכרה זכות אבות. ולדעת רבנו תם בימי חזאל נזכרה "ברית אבות" אבל "זכות" אבות תמה בימי אליהו.

100. והקשו התוספות מהפסוק בקהלת "כי אדם

אינו אלא טועה. לפי שנאמר "ויהיו בני יעקב שנים עשר". מלמד, שכולן שקולין כאחת! ונכתב כן לאחר מעשה בלהה כדי להוציא מלב הטועים, שלא יחשדוהו.

אלא מה אני מקיים איך נפרש את הפסוק "וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו"? — מלמד, שבלבל מצעו של אביו. שהוציא את מטת יעקב מאהל בלהה, והכניסה לאהל לאה. ומעלה עליו הכתוב, כאילו שכב עמה.

תניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: מוצל נקי אותו צדיק ראובן מאותו עון שמוכן מפשטות הפסוק, ולא בא אירע מעשה זה של משכב בלהה לידו.

כי, וכי אפשר שעתיד זרעו של ראובן לעמוד על הר עיבל, ולומר "ארור שוכב עם אשת אביו", ויבא חטא זה לידו של ראובן? (102)

אלא מה אני מקיים [מפרש] את הפסוק "וישכב את בלהה פילגש אביו"? — שאת עלבון אמו תבע ראובן. שבחיי רחל היתה מטתו של יעקב נתונה באוהל רחל. וכשמתה, הכניס יעקב את מטתו לאהל

אלא, מכאן שלא חטא ישי. ולכן קראו לבתו "בת נחש". לומר: בת מי שמת רק בעטיו של נחש!

והוינן בה: האי ברייתא — מני היא?

אילימא אותו תנא, דתניא: "אמרו מלאכי השרת מפני מה קנסת מיתה, וכו'".

אי אפשר לומר כך.

שהרי לפי אותו תנא יש להקשות: והא איכא נמי משה ואהרן שלא חטאו.

אלא לאו, האי ברייתא — כרבי שמעון בן אלעזר היא. שאמר "אף משה ואהרן בחטאם מתו". ויש רק אותם ארבעה שמתו בלא חטא.

ושמע מינה, שכולם מודים שיש מיתה בלא חטא, ויש יסורין בלא עון. וקשה על רב אמר.

ומסקינן: תיובתא דרב אמר תיובתא! (101)

אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל האומר כי ראובן חטא במעשה בלהה,

האחרים על כבודם. עד כאן לשוננו.

102. ופירש רש"י: ויגזור הקב"ה שיהיו [בנין] מן המקללים. והיינו שבברכות והקללות שבהר גריזים והר עיבל עמדו ששה שבטים בהר גריזים שעליו נאמרה הברכה וששה בהר עיבל, ושבת ראובן היה בהר עיבל, ואי אפשר שיהיו בניו מקללים על חטא זה ויבא לידו.

ובספר קהלת יצחק [וישלח, בפרחי ניסן] הוסיף ביאור נאה, [ועיקר הדברים כתב הפני

גדולים ממה ואהרן? ותירץ, שבודאי משה היה גדול מהם, אלא שהם אף שמדרגתם היא פחות ממה רבינו לא חטאו שום חטא, ומשה ואהרן אף שהיו יותר גדולים חטאו במי מריבה.

101. כתב המאירי: ואף על פי שנשאר דעת האומר כן בתיובתא, אין עיקרי האמונות תלויות בראיות של פשוטי מקראות ואגדות, וכבר ידעת שאין משיבין באגדה. ומה נכבד המאמר: אף משה ואהרן בחטא מתו ומכאן ואילך ימחלו

בלהה שפחתה.

פ — פזתה, פזיז היית, ומיהרת לחטוא.

ואמר ראובן: אם רחל אחות אמי היתה צרה לאמי, וכי בלהה שפחת אחות אמי תהא אף היא צרה לאמי?!

ח — חבתה חטאת.

עמד ראובן ובלבל את מצעה, שהעביר את מטת יעקב לאהל אמו.

ז — זלתה, זלזלת.

רבי יהושע אומר: "פחז" הוא נוטריקון של פפעת [עברת] על דת, חטאת, זנית.

אחרים אומרים: שתי מצעות בלבל ראובן. אחת של שכינה, ואחת של אביו. והיינו דכתיב "אז חללת יצועי עלה". שאותו שם שהיה עולה על יצועו של יעקב [דהיינו שכינה], נסתלק ממנו על ידי מעשה ראובן⁽¹⁰³⁾.

רבן גמליאל אומר: פיללתה, התפללת להנצל מן החטא, חלתה מלשון חילוי, כמו "ויחל משה", זרחה תפלתך וניצלת מן החטא.

ודייקו כך ממה שלא נאמר "אז חללת יצועי עליית", אלא "עלה". משמע שעל השכינה נאמר. שעד שלא נבנה אהל מועד, היתה שכינה מצויה באהלי צדיקים.

אמר רבן גמליאל: עדיין אנו צריכים לרבי אלעזר המודעי שיפרש לנו מקרא זה!

ומה שאמרנו שראובן לא חטא, כמחלוקת תנאי היא.

רבי אלעזר המודעי אומר: הפוך את התיבה, ודורשה לנוטריקון שלה מסופה לתחלתה: זעזתה ויראת מלחטוא. הרתעתה את עצמך מלחטוא. פרחח חטא ממך.

דתניא: כתיב בכרכת יעקב לראובן "פחז כמים אל תותר".

נמצא, שלרבי אליעזר ולרבי יהושע, חטא ראובן. ולרבן גמליאל ולרבי אלעזר המודעי, בקש לחטוא ולא חטא.

רבי אליעזר אומר: "פחז" הוא נוטריקון של:

רבא אמר, ואמרי לה שאמר זאת רב ירמיה בר אבא: "פחז" הוא נוטריקון הפוך של:

שמסר נפשו על הבטחתו לאביו להשיבו אליו, וכן הלאה [ראה שם]. ולפי סדר הקללות יוצא שכנגד ראובן נאמר "ארור שוכב עם אשת אביו" וזו הוכחת הגמרא אפשר שחטא זה בא לידו ונכתב כנגדו ארור על חטא זה? ומוכח שמוצל אותו צדיק מאותו עון ולכן נכתב כנגדו ארור זה בדוקא.

יהושע כאן] שרש"י כתב [דברים כז, כד] שיש י"א ארורים כנגד י"א שבטים וכנגד שמעון לא כתב לפי שלא היה בליבו לברכו לפני מותו וכו'. ופירש שסדר הקללות נאמרו לפי השבטים שעמדו על הברכה והקללה, שעל הברכה עמדו "שמעון לוי ויהודה" וגו' וכנגד שמעון אין ארור, והראשון הוא "ארור האיש אשר יעשה פסל" וגו' והוא כנגד לוי שלא חטאו בעגל, והשני "ארור מקלה אביו ואימו" כנגד יהודה

103. רש"י. וכתב עוד: כך היה יעקב עושה

אלא מה אני מקיים] מפרש] את הפסוק "ואת אשר ישכבון את הנשים הצבאות פתח אהל מועד"?

שהיו מסרבים להקריב קרבנות, ולא היו מקריבים כי אם בקושי, כדכתיב שם. וכשהיו יולדות וזבות באות למשכן שילה להקריב את קיניהן, היו הם שוהים מלהקריבן. ולא סמכו הנשים עליהם שיקריבו את קיניהן ונתעכבו שם. ומתוך ששהו בני עלי מלהקריב את קיניהן, גרמו לכך שלא חלבו הנשים אצל בעליהן, עד שראו את קיניהן קרבין⁽¹⁰⁵⁾. לפיכך, מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבובם, לפי שביטלון מפריה ורבייה.

אמנם, אף שלא חטאו בחטא אשת איש, אבל חטאו בבזיון קדשים.

גופא: אמר רב: פנחס בן עלי לא חטא באשת איש. שנאמר "ואחיה בן אחיטוב, אחי אי כבוד, בן פנחס בן עלי כהן ה' בשלה

זכרת ענשו של דבר, חלית עצמך חולי גדול לכבוש את יצרך, פירשת מלחטוא⁽¹⁰⁴⁾.

ועתה מבארת הגמרא כי יש עוד אנשים שסבורים שהם חטאו, אבל באמת הם לא חטאו, ונותנת בהם הגמרא "סימן":

ראובן, בני עלי, בני שמואל, דוד, ושלמה, ויאשיהו, סימן!

אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל האומר שבני עלי חטאו בחטא אשת איש האמור בהם, אינו אלא טועה. שנאמר "ושם שני בני עלי, חפני ופנחס, כהנים לחי".

וסבר לה רבי יונתן כרב. דאמר רב: פנחס לא חטא, כמבואר בסמוך.

ומקיש הפסוק את חפני לפנחס. מה פנחס לא חטא, אף חפני לא חטא.

ומתוצת הגמרא שהודה כדי שלא יחשוד יעקב בשאר האחים. וראה מנחת חינוך [שסד, י] שהקשה הרי הסיבה שלא לפרסם חטאיו היא מפני חילול השם ומדוע מותר מפני חשד באחרים? ולכאורה כשידוע שחטא אחד מתוך כמה אנשים ומודה אחד מהם שהוא החוטא, אין בכך חילול השם וצ"ע].

ועוד הקשה שלפי הגמרא כאן החטא היה כלפי יעקב שהיא עבירה שבין אדם לחבירו, ועל חטא לחבירו מבואר בגמרא יומא [פו, ב] שמצוה לפרסם.

105. משמע שבכהנים צדיקים יכולות הנשים לשוב לבעליהן בלי בירור שהקריבו את קיניהם, וראה אפיקי ים [ב, ז] שדן בזה וכתב שאם הביאו את הקן עצמו היא מחלוקת תנאים, אבל

מעמיד מטה לשכינה בארבעה אהלי נשיו, ובאותו אהל שהוא רואה בו השכינה הוא בא ולן באותו לילה. וכתב השפת אמת שהוקשה לרש"י מה הכונה שבלבל של השכינה? ולכן פירש שיעקב ראה את השכינה באהל בלהה וכשהחליף ראובן והעביר מטתו של יעקב לאהל לאה היתה השכינה שם, ויעקב בא לאהל בלהה [בטעות] כהרגלו, וחזרה השכינה לאהל בלהה. וכתב המאירי: כל המביא את חבירו לכעס וטרדה עד שמונע התבודדותו ושלימותו, הרי עונש ביטולו בקדקדו של זה. והוא שאמר יעקב לראובן "אז חללת יצועי עלה" שהטרדתני עד שנמנעה ממני השגתו יתברך.

104. הגמרא בסוטה [ז, ב] שואלת מדוע הודה ראובן על חטאו והרי אסור לפרסם חטאיו.

נושא אפוד וגו'". וכי אפשר שהטא אשת איש בא לידו, ועדיין הכתוב מייחסו לשבת, ומייחס אחריו את בן בנו?!

והלא כבר נאמר "יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב, ומגיש מנחה לה' צבאות".

ודרשינן: אם ישראל הוא האיש החוטא — לא יהיה לו בן "ער" [חרף להבין ולהורות] בחכמים, ולא בן "עונה" בתלמידים.

ואם כהן הוא החוטא — לא יהיה לו בן "מגיש מנחה".

והכתוב הזה מדבר במי שבא על הנכרית ועל הזונה. ואילו כאן מייחס את אחיה בן אחיטוב, שהוא כהן מגיש מנחה, לפנחס בן עלי.

אלא לאו, שמוע מונה, פנחס לא חטא. והפסוק "אשר ישכבון את הנשים", על חפני לבדו נאמר. ורב חולק על רבי יונתן שאמר ששניהם לא חטאו.

ומקשינן: אלא קשה, דהא כתיב בהו "אשר ישכבון", בלשון רבים, ומשמע ששניהם חטאו.

ומשנינן: "ישכבון" כתיב, בכתיב חסר בלא וא"ו. ועל חפני לבדו נאמר הפסוק.

ושוב מקשינן: והכתיב בתוכחת עלי לבניו "אל בני, כי לא טובה השמועה אשר אנכי שומע, מעבירים עם ה'".

אמר רב נחמן בר יצחק: "בני" כתיב. ואף שהניקוד הוא "בני" ברבים, הכתיב יכול להתפרש כ"בן שלי", ביחיד.

ושוב מקשינן: והכתיב "מעבירים" ברבים, ועל שניהם נאמר.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: "מעבירים" כתיב!

[ורש"י לא גרס זאת. שהרי בספרים המוגהים כתוב "מעבירים"]⁽¹⁰⁶⁾.

ומקשינן: והכתיב בני בליעל בלשון רבים?

ומתרצת הגמרא: מתוך שהיה לו לפנחס למחות לחפני ולא מוחה, מעלה עליו הכתוב כאילו חטא.

אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: א-11 כל האומר שבני שמואל חטאו בשוחד והטיית דין האמורים בהם, אינו אלא טועה. שנאמר "ויהי כאשר זקן שמואל ולא הלכו בניו בדרכיו". משמע, בדרכיו הוא ולא הלכו. אבל מיחטא, נמי לא חטאו.

השמועה שעם ה' מעבירים, ולא מלשון עבירה של בני עלי.

ותמה המהרש"א מדוע קשה לרש"י שם החכם? ופירש שגירסת רש"י היא רבא בריה דרבי יהושע ולא מצאנו שם כזה בתלמוד. אמנם המהרש"ל גורס ברש"י רב הונא בריה דרבי יהושע, ופירש המהר"ם שאם לא היה מוזכר

אם הביאו מעות מותרות לכולי עלמא.

106. וכתב רש"י: וקשה בעיני שם החכם הנזכר כאן כי אומר אני שטעות גדול הוא, ומשום שפירוש הפסוק "מעבירים" הכונה היא "לא טובה השמועה אשר אנכי שומע את עם ה' מעבירים... עליכם". והיינו שמעבירים נאמר על